

DERIVATOLOŠKI POTENCIJAL SKRAĆENICA U JEZIKU CRNOGORSKIH ONLINE MEDIJA

Sonja Nenezić, Filološki fakultet – Nikšić, sonjan@ac.me

10.31902/fll.20.2018.1

UDK 811.163.4'36:004.738.5(497.16)

Apstrakt: U radu se najprije, u kratkim crtama, govori o vrstama skraćenica, njihovoj strukturi i načinu tvorbe. Zatim se, u centralnom dijelu, analizira njihov derivatološki potencijal na primjeru jezika crnogorskih *online* medija. Utvrđuju se najfrekventniji modeli sa sufixima *-ov*, *-ovski*, *-ovac* te pojedini manje produktivni modeli sa sufixima *-ovka*, *-ovački* i *-izacija*, u kojima se skraćenice javljaju kao motivatori drugostepenih derivata. Posebno se govori o značenju novonastalih tvorenic, koje pripadaju klasi imenica i pridjeva odnosno priloga. Naporedo se prati i u kojim se novinarskim žanrovima upotrebljavaju.

Ključne riječi: skraćenica, motivator, tvorbeni model, sufix, novotvorenic, jezik crnogorskih *online* medija.

1. Skraćenice kao tvorenic. Skraćenice su u našoj lingvističkoj literaturi obimnije i temeljnije razmatrane najčešće sa stanovišta pravopisne norme, premda neke od njih, tzv. opšte ili kurentne, kao *npr.*, *sl.*, *itd.*, i dr., koje se uvijek čitaju kao pune riječi odnosno grupe riječi, i iziskuju jedino takav aspekt. Međutim, one što su postale od višečlanih sintagmi koje uglavnom predstavljaju zvanične nazive političkih stranaka, partija, saveza i drugih društveno-političkih organizacija (tzv. ergonimi) posmatrane su i kao tvorbene riječi, budući da njihov broj u posljednje vrijeme konstantno raste. Postoji više tipova takvih abrevijatura, koje bismo mi, fokusirajući se na njihovu formalnu strukturu i oslanjajući se na dosadašnje klasifikacije¹, razvrstali na slovne, koje su još poznate kao verzalne ili akronimi, formantne² i mješovite. Prve nastaju od početnih slova članova motivnih sintagmi (npr. *UN – Ujedinjene nacije*), druge od početnih slogova ili fragmenata (npr. *CEDEM – Centar za demokratiju*), a treće od slova i slogova odnosno fragmenata (npr. *DEMOS – Demokratski savez*). Slovne mogu biti i neverbalizovane i verbalizovane, dok su formantne i mješovite gotovo uvijek verbalizovane. Prve mogu biti još i promjenljive i

¹ Vidjeti o tome u Klajn 2002: 165. i dalje.

² Prvobitno se za njih koristio termin *slovnne skraćenice*, ali kako se njihovi djelovi često ne podudaraju sa slogovima, uveden je termin *formantne*, mada činjeničnom stanju bolje odgovara Klajnov termin *fragmentne*, budući da „pod formantima obično ne podrazumevamo bilo kakve delove reči, nego morfeme (osnove i afikse) koje učestvuju u građenju tvorenic“ (Klajn 2002: 166).

nepromjenljive za razliku od drugih dviju vrsta, koje su, budući verbalizovane, promjenljive.

Tradicionalno su se skraćénice o kojima govorimo³ proučavale kao proizvod kompozicionog tvorbenog načina, najčešće pod nazivom *složene skraćénice* (Stevanović 1986: 451; Barić i dr. 1997: 299) odnosno *skraćéničke složénice* (Klajn 2002: 165), mada su mnogi lingvisti isticali neobičnost njihove tvorbe, koja se ne uklapa najsrećnije u već utvrđene tvorbene načine. Pretpostavljamo da su ih zbog motivirajuće veze sa sintagmama svrstavali u složénice, ali uz komentare da je riječ „o složénicama naročite vrste“ (Stevanović 1986: 451), da predstavljaju „naročit tip reči“ (Nikolić 1954: 9) i sl. Babić smatra da je u tvorbi tzv. složénih skraćénica tvorbeni samo način, a da su one same većinom netvorbene riječi (2002: 50). Klajn među složénice, i to posebnog tipa, ubraja samo formantne skraćénice, pod kojima podrazumijeva i mješovite (2002: 169). Međutim, pošto se složénicama smatraju tvorenice u kojima se prepoznaju dvije osnove odnosno riječi, onda ni tu vrstu skraćénica ne možemo smatrati rezultatom slaganja. Odnosno, u tom smislu jednako treba posmatrati i formantne, kakve su, recimo, *TITEKS* (*Titogradski tekstilni kombinat*), *KONI* (*Konfekcija Nikšić*), *MONSTAT* (*Montenegro statistika*) i sl., i slovne verbalizovane skraćénice, kao *MANS* (*Mreža za afirmaciju nevladinog sektora*), *KIC* (*Kulturno-informativni centar*), *FIAT* (*Festival internacionalnog alternativnog teatra*) i sl. (Nenezić 2017). Naime, skraćivanje ili abrevijaciju posmatramo kao poseban tvorbeni način, kao što je to uobičajeno u posljednje vrijeme (v. npr. Bugarski 1996: 172), ekspanzivniji i ekonomičniji od ostalih načina, a skraćénice ili abrevijature kao značenjski najnedostatnije među tvorenicama. One su među tvorenicama najnetransparentnije bez obzira na to da li su u njima sastavni djelovi višečlanih naziva predstavljeni jednim do dva-tri slova, fragmenta ili mješovito. Uprkos tome one opstaju jer služe kao jednočlane zamjene za višečlane nazive, iako, kako kaže Klajn, „zbog formalne vezanosti za tako dugačke sintagme, one vrlo teško mogu izgubiti karakter specifičnog naziva i pretvoriti se u reči“ (2002: 172).

2. Skraćénice kao motivatori. Skraćénice kao tvorenice nijesu zanimljive samo u pogledu tvorbene strukture. Naime, istražujući odranije derivatološki potencijal uopšte vlastitih imena, primijetili smo, između ostalog, da se u novinarskom funkcionalnom registru abrevijature vrlo često javljaju u motivnoj funkciji prilikom nastanka

³ Ostavljamo po strani tvorenice tipa *Amer* od *Amerikanac*, *komp* od *kompjuter* i sl., koje takođe nastaju skraćivanjem, ali ovog puta neće biti predmet našeg istraživanja.

novih derivata (Nenezić 2016), pa ćemo ovdje toj pojavi pristupiti s posebnom pažnjom⁴.

U ispitivanom se korpusu kao motivne riječi mnogo češće od formantnih ili mješovitih javljaju slovne abrevijature. U toj ih ulozi nalazimo bez obzira na to da li su verbalizovane ili neverbalizovane. Međutim, primjećujemo da su to uglavnom promjenljive slovne skraćenice s abecednim izgovorom, dok se one s azbučnim izgovorom samo po izuzetku sreću u osnovi novotvorenica (kao npr. *CNP*, „c-n-p“, *Crnogorsko narodno pozorište*), premda su dosta brojne u ispitivanom korpusu. Od abrevijatura koje imaju motivnu funkciju u našem materijalu najzastupljenije su domaće: *DPS* (*Demokratska partija socijalista*), *DF* (*Demokratski front*), *SNP* (*Socijalistička narodna partija*), *SDP* (*Socijaldemokratska partija*), *PZP*⁵ (*Pokret za promjene*), *KIC* (*Kulturno-informativni centar*), *MUP* (*Ministarstvo unutrašnjih poslova*), *ZIKS* (*Zavod za izvršenje krivičnih sankcija*), *SAJ* (*Specijalna antiteroristička jedinica*), *MANS* (*Mreža za afirmaciju nevladinog sektora*), *UDG* (*Univerzitet Donja Gorica*) itd. Osim njih, u korpusu je u ovoj ulozi prisutan i jedan broj stranih akronima, uglavnom iz engleskog jezika, kao npr. *NATO* (*North Atlantic Treaty Organization*), *UNICEF* (*United Nations International Children's Emergency Fund*), *ISIL* (*Islamic State in Iraq and the Levant*), rjeđe iz drugih, npr. *KGB* (rus. *Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti*) itd. Neke skraćenice predstavljaju strane organizacije, ali su nastale od prevedenih naziva: *OEBS* (*Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju*, engl. *Organization for Security and Cooperation in Europe*, *OSCE*), *MMF*

⁴ Kao korpus za ovo istraživanje poslužiće nam crnogorski *online* mediji budući da publicistika, prateći i analizirajući aktuelne pojave i probleme svakodnevnog života u konkretnim socijalnim uslovima (društveno-političkim, ekonomskim, ideološkim, kulturnim, obrazovnim i dr.) (Tošović 2002: 241), odslikava između ostalog i novije jezičke pojave, osobito tvorbene. Razlog tome nalazimo u velikom broju publicističko-novinarskih žanrova, među kojima ima dosta tzv. slobodnijih, koji naginju razgovornom ili književnoumjetničkom stilu, pa ih samim tim karakteriše viši stepen subjektivnosti, emocionalnosti, ekspresivnosti i figurativnosti, što predstavlja plodno tlo i za tvorbene inovacije. Posebno ćemo izdvojiti jedan noviji žanr, komentare korisnika *online* medija, po kome se pojedini *online* mediji razlikuju od svojih štampanih verzija. Budući da se ne posmatraju izolovano, već kao reakcija na novinarski tekst, s kojim, iako su mu podređeni, čine cjelinu, komentari čitalaca predstavljaju poseban vid participativnog ili građanskog novinarstva. Konzumenti *online* medija koriste blagodeti interneta i veoma često, većinom anonimno, komentarišu vijesti, naročito političko-informativne, ulazeći na taj način u interakciju s drugim korisnicima portala, a ponekad i sa samim novinarima – autorima vijesti.

⁵ Zanimljivo je da je u strukturu ove skraćenice ušlo i početno slovo predloga *za* kao pomoćne riječi, što inače nije uobičajeno. Up. *MANS* (*Mreža za afirmaciju nevladinog sektora*) ili *ZIKS* (*Zavod za izvršenje krivičnih sankcija*), gdje to nije slučaj.

(*Međunarodni monetarni fond*, engl. *International Monetary Fund (IMF)*) itd.

Formantne i mješovite su vrlo rijetke i domaćeg su porijekla: *MONSTAT* (*Montenegro statistika*), *CEDEM* (Centar za demokratiju i ljudska prava), *DEMOS* (*Demokratski savez*).

Najviše zabilježenih tvorenica motivisano je skraćenicama nastalim od naziva domaćih političkih stranaka, pokreta i sl., i one su najfrekventnije upotrebe u analiziranom korpusu. Međutim, ako ih posmatramo pojedinačno, očigledno je da njihova zastupljenost u ispitivanom materijalu zavisi od veličine političke organizacije čije im je ime u osnovi. U vrijeme jednopartijskog sistema u Crnoj Gori takvi derivati, razumljivo, nijesu bili brojni. Od devedesetih godina prošlog vijeka, s uvođenjem višepartijskog sistema, njihova produktivnost naglo raste.

Takođe treba napomenuti da smo u korpusu primijetili veliki broj slovnih skraćenica kakve su: *RTCG* (*Radio televizija Crne Gore*), *EPCG* (*Elektroprivreda Crne Gore*), *DIK* (*Državna izborna komisija*), *PIO* (*Penzijско-invalidski fond*), *AEM* (*Agencija za elektronske medije*), *COK* (*Crnogorski olimpijski komitet*), *MOK* (*Međunarodni olimpijski komitet*) i mnoge druge, od kojih se ne izvodi nijedan tip tvorenica.

3. Tvorbeno-semantičke odlike ekscerpiranih tvorenica.

Abrevijature kao motivne riječi inače u finalnoj poziciji pretežno imaju suglasnik, a rijetko samoglasnik, što potvrđuje i naš korpus (sa finalnim vokalom ekscerpirali smo *NATO*, *CANU* i *URA*). Njihovi derivati, dominantno sufiksalni, drugostepeni su, budući da su one same rezultat svojevrsne tvorbe odnosno prvostepeni derivati.

Najfrekventnije tvorbene modele obrazuju sa sufiksima *-ov*, *-ovac* i *-ovski*, dok su manjim brojem primjera zastupljeni modeli sa sufiksima *-ovka*, *-ovački* i *-izacija*. Derivati nastali prema ovim modelima pripadaju imenicama i pridjevima odnosno priložima budući da je riječ o imeničkim, pridjevskim i pridjevsko-priloškim sufiksima. Što se tiče semantike, imenički derivati označavaju lice, muško ili žensko, i proces. Pridjevski imaju prisvojno ili kvalifikativno značenje, a kad se upotrijebe kao prilozi samo ovo drugo.

3.1. Tvorbeni model: skraćénica + -ov. Poznato je da se sufiks *-ov*, zajedno s varijantom *-ev*, koja dolazi na osnove s finalnim palatalnim suglasnikom, koristi za izvođenje prisvojnih pridjeva od imenica muškog roda žive referencije. Iako i među takvim imenicama ipak ima onih od kojih se prisvojni pridjev ne gradi navedenim nego nekim drugim sufiksima (npr. *Bož(i)ji*), zanimljivo je da se prisvojni

pridjevi na *-ov/-ev* redovno tvore i od imena preduzeća, klubova, glasila itd., npr. *Geneksov, Majkrosoftov, Fijatov, Dinamov, Realov, Ekspresov, Tajmsov* i sl. (Klajn 2003: 295). Naše istraživanje pokazuje da se takvi pridjevi bez ograničenja i vrlo često grade i od abrevijatura koje se završavaju suglasnikom ili, mnogo rjeđe, samoglasnikom *o*, bez obzira na to da li je nukleus motivne sintagme imenica ženskog (kao *partija* u *SNP*), muškog (kao *front* u *DF*) ili rjeđe srednjeg roda (kao *pozorište* u *CNP*). Takođe, ispitivani korpus pokazuje da nemaju ograničenja ni u upotrebi, odnosno javljaju se podjednako i u strogo formalnim i u manje formalnim žanrovima. Međutim, bez obzira na sve rečeno, pripadnost organizacijama čije je ime predstavljeno abrevijaturom, još uvijek se neuporedivo češće iskazuje posesivnim genitivom, čak i kad je posesor bez odrednice.

Posesivni pridjev se u ekscerpiranim primjerima javlja uglavnom u funkciji kongruentnog atributa, rijetko u funkciji predikativa (Prelaz je *KAP-ov*). Objekat koji pripada posesoru obilježenom skraćenicom u posesivnom pridjevu češće ima:

a) obilježje neživog:

*DPS-ov*⁶ lov na birače (www.rtcg.me, 20. 11. 2017), *SNP-ov* predlog (www.antenam.net, 28. 12. 2016), *CDM-ov* vodič kroz noćni život Crne Gore (www.cdm.me, 6. 5. 2016), *MUP-ov* poziv (www.rtcg.me, 19. 9. 2017), *KIC-ov* „MAKADO“ (www.rtcg.me, 30. 1. 2018), Prelaz je *KAP-ov* (www.dan.co.me, 20. 2. 2016), *CNP-ov* „Gorski vijenac“ (www.mne-magazin.me, 16. 2. 2017), *MANS-ov* način (www.cdm.me, 1. 3. 2016), *ZIKS-ov* pasulj (www.vijesti.me, 18. 11. 2016), *OEBS-ov* izvještaj (www.rtcg.me, 25. 11. 2017), isplata nove tranše *MMF-ovog* kredita (www.in4s.net, 9. 8. 2016), *Demosov* model raspodjele mandata (www.ante-nam.net, 26. 8. 2016), *CEDEM-ov* „reprezentativni uzorak“ (www.vije-sti.me, 2. 10. 2012), *MONSTAT-ov* izvještaj (www.portalanalitika.me, 24. 10. 2016) itd.,

b) nego obilježje živog:

DF-ov kandidat za predsjednika (www.cdm.me, 30. 8. 2017), *SDP-ov* kadar (www.rtcg.me, 16. 3. 2016), *UNICEF-ov*

⁶ Pored normiranog pravopisnog rješenja koje smo u ovom radu primjenjivali dosljedno, sretali smo u korpusu i mnoga druga, npr. *dps-ov, depeesov, depesov, DPSov* i sl., ali se ovom prilikom nijesmo bavili ortografskim predstavljanjem analiziranih novotvorenica.

ambasador dobre volje (www.rtcg.me, 18. 11. 2017), *Natov* vojnik budućnosti. (www.rtcg.me, 6. 7. 2015) itd.

U odnosu između posesora i objekta pripadanja prepoznajemo različita više ili manje posesivna značenja⁷: autorsko, subjekatsko, rezultativno, značenje društvenog odnosa i sl.

3.2. Tvorbeni model: skraćunica + -ovski. Klajn je prije petnaestak godina, govoreći o složenom sufiksu *-ovski*, ustvrdio da bi se sigurno u novijoj građi našlo dosta njegovih izvedenica od akronima (2002: 307). I stvarno, u našem materijalu nalazimo brojne derivate prije svega od slovnih skraćunica i navedenog sufiksa, sa posesivnim i/ili kvalifikativnim kategorijalnim značenjem, koji se upotrebljavaju:

a) kao pridjevi:

Nema ničeg od silnog arsenala *DPS-ovskog* kalibra (www.in4s.net, 30. 12. 2017), Dalje ruke od Cetinja izdajnici *SDP-ovski!* (www.rtcg.me, 12. 10. 2017), Kakav jeftini trik da se protest pretvori u *df-ovski* događaj (koji to već jeste)! (www.portalanalitika.me, 6. 3. 2017), Taj *SAJ-ovski* „odbor za doček“ poslanika *DF-a* (mondo.me, 6. 5. 2016), više je to vjerovatno bilo ona *ANB-ovska* priča (www.dan.co.me, 17. 6. 2015), šta se radi u podrumu iz kojeg kuckate vi, sinji kukavci *pzp-ovski?* (www.in4s.net, 7. 4. 2015), E izdajnici *Demos-ovski* (www.in4s.net, 25. 3. 2016), vjerna *FIAT-ovska* publika (www.portalanalitika.me, 1. 12. 2016), on nastavlja po svom *SNP-ovskom* sistemu! (www.rtcg.me, 24. 1. 2018) itd.

b) i/ili nešto rjeđe kao prilozima:

Saopštavaju svoju a ne ocjenu MMF-a – tipično *DPS-ovski*. (www.vijesti.-me, 6. 12. 2017), Minut, dva... odrađuje posao na fonu propagandnih niskih strasti: brutalno, *SAJ-ovski*. (www.monitor.co.me, 30. 10. 2015), Neko će reći da je donkihotovski biti nesalomiv u Crnoj Gori. Moj iskreni odgovor je ne, to je *SNP-ovski* (www.dan.co.me, 22. 3. 2015), Jer tako dobro štite „svoje“ ljude, *nvo-ovski*, a ne evropski

⁷ Predrag Piper obrazlaže da se „posesivnost kao jezička kategorija često u konkretnim sintaksičkim konstrukcijama realizuje u spoju s nekim drugim kategorijalnim značenjem“, zbog čega je u velikom broju posesivnih konstrukcija teško, „ako ne i nemoguće, identifikovati čisto posesivno značenje bez značenja osobine, dela / celine, porekla, ili nekog drugog značenja kao pratećeg ili čak kao glavnog značenja u takvoj konstrukciji“ (Piper 2005: 681).

(www.antenam.net, 24. 2. 2018), Tako *CANU-ovski*⁸, reklo bi se. (www.portalanalitika.me, 12. 6. 2016) itd.

Onda kad obilježavaju samo posesivni odnos, što je rjeđi slučaj (recimo FIAT-ovska publika), ovi derivati se javljaju umjesto odgovarajućih pridjevskih derivata na *-ov*. U posesivno-kvalifikativnom ili samo kvalifikativnom značenju upotrebljavaju se uglavnom s negativnom konotacijom, zbog čega ih i nalazimo samo u komentarima čitalaca, u stavovima, kolumnama i sl. tzv. slobodnijim žanrovima.

Sufiksna varijanta *-evski* ne javlja se u vezi s abrevijaturom *SAJ*, iako bi se to iza sonanta *j* očekivalo.

3.3. Tvorbeni model: skraćunica + -ovački. Mali je broj derivata koji su nastali po ovom modelu, a upotrebljavaju se kao pridjevi:

Glavonja *esenpeovački* (www.vijesti.me, 2. 7. 2015), Ja da imam ovoliko kvalitetnih žena oko sebe kao ovi lider *ezdepeovački* (www.vijesti.me, 21. 5. 2014), Studenti *ezdepeovački* protiv studenata *depeesovačkih* (www.vijesti.me, 27. 11. 2013) itd.

Pregledna tvorbeno literatura ne bilježi sufiks *-ovački* jer se ovakav završetak javlja dodavanjem sufiksa *-ski* imenicama na *-ovac*. Međutim, *depeesovački studenti*, npr., nijesu studenti koji pripadaju *depeesovcima* nego *DPS-u*, tako da ovdje moramo govoriti o složenom sufiksu. Njegovi derivati imaju izrazito pejorativno značenje i sreću se samo u izrazito neformalnom žanru – u komentarima čitalaca.

3.4. Tvorbeni model: skraćunica + -ovac. Iako se u strukturi derivata sa sufiksom *-ovac/-evac* prepoznaje prisvojni pridjev na *-ov/-ev* i sufiks *-ac*, ipak se može reći da se navedeni složeni sufiks osamostalio i da se kod njegovih derivata, u najmanju ruku, prepoznaje dvostruka motivacija, odnosno imenička i/ili pridjevska motivna riječ. Odavno je u našoj stručnoj literaturi prepoznata funkcija sufiksa *-ovac/-evac* u derivaciji imenica s ljudskom referencijom koje označavaju sljedbenika ili pristalicu ličnosti odnosno političke stranke ili pokreta označenih motivatorom (Klajn 2003: 55–56), tako da su i naši primjeri

⁸ Skraćunica *CANU* se ne mijenja po padežima, budući da se sa finalnim vokalom *u* ne uklapa u postojeće deklinacione obrasce, pa je neočekivana ova njena veza sa sufiksalsnom morfemom. Međutim, derivat *CANU-ovski* predstavlja individualizam u analiziranoj građi.

značenjski posve transparentni. Međutim, zanimljivo je da se rjeđe upotrebljavaju u informativnim tekstovima sem povremeno u citiranim izjavama obično političara, jer se vjerovatno doživljavaju kao odlika razgovornog ili kolokvijalnog jezika, premda je ekonomičnost izraza na njihovoj strani. S druge strane, očekivano je da su frekventni u komentarima čitalaca, u analizama, stavovima i sl. Evo nekih od brojnih izdvojenih primjera:

Adžić nije *DPS-ovac*, nego Brajovićev *SD-ovac* (www.vijesti.me, 19. 11. 2017), Mala je teški *DF-ovac* (www.rtcg.me, 1. 7. 2017), da ne upadaju u zamku *SDP-ovaca* (www.cdm.me, 1. 2. 2018), Brojke su manje bitne, pobijedio je *SNP-ovac* (www.vijesti.me, 14. 8. 2017), *PZP-ovac* Koča Pavlović nedavno je izjavio (www.in4s.net, 7. 5. 2014), *LP-ovac* aminovao sva nepočinstva (www.vijesti.me, 3. 6. 2014), što je kao „bivši *IB-ovac*“ u beogradskim teatrima rijetko dobijao glavne uloge. (www.cdm.me, 29. 1. 2017), baš djeluješ kao psihopata ili *ANB-ovac* (www.vijesti.me, 14. 7. 2013), *KGB-ovac* je znao da opasnost nije prošla (www.cdm.me, 27. 3. 2015), *SAJ-ovac* izgubio pištolj. (www.dan.co.me, 5. 1. 2018), ako se u prvim redovima nalaze [...] bivši *JUL-ovac* (www.cdm.me, 24. 1. 2018), *ISIS-ovac* imao lažnu crnogorsku ličnu kartu (www.mondo.me, 3. 11. 1917), Čeka se 64. *NIN-ovac* (www.dan.co.me, 15. 1. 2018), Iskusni *MUP-ovac* [...] imao jasne instrukcije (m.portalanalitika.me, 1. 2. 2018), Dođe mi da pocijepam moju diplomu stečenu na državnom fakultetu kad mi *UDG-ovac* dođe i soli pamet (www.cdm.me, 28. 3. 2016), Takođe je tu bio još jedan *ZIKS-ovac* (www.dan.co.me, 9. 4. 2014), lako je *nato-ovac* (www.dan.co.me, 1. 8. 2016), navijači i *DIF-ovci* (www.vijesti.me, 23. 4. 2015) itd.

Derivati sa sufiksom *-ovac* koji u svojoj strukturi imaju abrevijaturu sa značenjem neke političke organizacije, mogu označavati i njenog pripadnika i njenog simpatizera, podržavaoca, glasača i sl. U drugim primjerima znači samo pripadnika ili uposlenika. Izuzeci su *NIN-ovac*, koji predstavlja dobitnika Ninove književne nagrade, i *UDG-ovac*, koji označava diplomca sa Univerziteta Donja Gorica.

Posebno objašnjenje iziskuje abrevijatura *DIF* u derivatu *DIF-ovac*, koji označava studenta ili diplomiranog studenta Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje, a takav fakultet se u bivšoj Jugoslaviji nazivao *Državni institut za fiskulturu*. Vjerovatno mnogi koji upotrebljavaju ovu skraćenicu, a prisutna je i u formalnom diskursu, ne znaju od kojeg

višečlanog naziva je postala. Zanimljivo je da i nazivi nekih drugih fakulteta imaju svoje skraćenice (*ETF – Elektrotehnički fakultet, PMF – Prirodno-matematički fakultet* itd.), ali se one ne javljaju kao motivatori u ispitivanom korpusu, što ne znači da se možda ne javljaju u razgovornom jeziku.

3.5. Tvorbeni model: skraćenica + -(ov)ka. Derivatima sa složenim sufiksom *-ovac* korelativni su derivati sa inače vrlo produktivnim mocionim sufiksom *-ka*, kojih u našem korpusu ima izrazito malo, što se može objasniti ekstralingvističkim razlozima. Naime, žene su dosta manje od muškaraca zastupljene u političkim i drugim društvenim organizacijama, osobito na istaknutijim pozicijama. Bilježimo sljedeće primjere:

Zato što da je stajalo *DPS-ovka*, ovo ne bi bila vijest. (www.cdm.me, 17. 8. 2016), Bivša *SNP-ovka* (radiojadran.com, 1. 4. 2016), *PZP-ovke* [...] izbezumljene od politike (www.vijesti.me, 11. 10. 2012), ni *MANS-ovka* više ne diže glas (www.vijesti.me, 1. 3. 2013), buduća *SAJ-ovka* (kodex.me, 4. 10. 2013) itd.

Način grafijskog predstavljanja ovih derivata ukazuje nam i na drugu mogućnost tumačenja njihove strukture, odnosno na izdvajanje sufiksnog derivata *-ovka*, koji se dodaje direktno na skraćenicu, bez posredovanja derivata muškog roda, tim prije što je semantička identifikacija analiziranih derivata u vezi sa skraćenicom a ne s korelativom muškog roda (pripadnica *DPS-a*, a ne žena *DPS-ovac*).

Sve što smo rekli o domenu upotrebe derivata sa sufiksom *-ovac*, vrijedi i za derivate sa mocionim završetkom *-ovka*.

3.6. Tvorbeni model: skraćenica + -izacija. U posebnu grupu primjera izdvojili smo supstantive sa stranim, četvorosložnim sufiskom *-izacija*, koji predstavlja derivat sufiksa *-acija* (← *-ija*). U literaturi je već konstatovano da on u nekolike posljednje decenije, usljed internacionalizacije odnosno angloamerikanizacije, postaje veoma produktivan u slovenskim, ali i u ostalim evropskim jezicima (Čorić 2008: 112; Horvat, Štebih Golub 2010: 14). Vlastita imena su dosta zastupljena u motivnoj funkciji tvorenicama sa sufiksom *-izacija*, koje označavaju neki proces (Nenezić 2016: 292), ali su među njima abrevijature dosta rijetke:

Put kojim ide SDP je put u *DPS-izaciju* a ne u demokratizaciju (www.vijesti.me, 18. 12. 2013), da bi eventualna *NATO-izacija* Ukrajine ugrozila cjelokupni bezbjednosni sistem Rusije (www.vijesti.me, 19. 7. 2014), *DF-izacija* stvarnosti (www.portalanalitika.me, 21. 1. 2018), *NVO-izacija*⁹ politike i otpora (www.vijesti.me, 19. 9. 2014) itd.

Naši primjeri podupiru činjenicu da ovaj sufiks, osim na glagolske, sve češće dolazi na imeničke osnove, bez odgovarajućeg glagola kao karike u tom procesu.

4. Neproductivni modeli. Neki tvorbeni modeli s abrevijaturama predstavljeni su u ispitivanom korpusu jednim ili sa najviše nekoliko derivata, i to obično u komentarima čitalaca. Među njihovim postpozitivnim formantima ima i domaćih i stranih, ali je zanimljivo da im je skoro dosljedno motivator skraćenica *DPS*, nastala od naziva crnogorske vladajuće političke stranke i da su sve pejorativne zbog sufiksa ili negativnog konteksta u kom su upotrijebljene:

Duboki *DPS-itis* (www.vijesti.me, 25. 2. 2016), *natovanje-ratovanje* 2017. (www.monitor.co.me, 11. 8. 2017), Ovo bi bilo skandalozno da nije u pitanju loše *DPS-ovanje* ozbiljnim pozicijama. (www.vijesti.me, 29. 3. 2017), To ti je bolest i *DPS-izam*, moj xxy-one. (www.cdm.me, 26. 9. 2017), E pa ovo nije Milovina niti *DPS-ovina* već uređena suverena država (www.portalanalitika.me, 30. 1. 2013, Da sam na mjestu *DPS-ovaca* i *DPS-ulja* (www.vijesti.me, 30. 6. 2012), Kad ćete vi, vi, vi iz opozicije da shvatite (uključujući *SDP-čić*) (www.portalanalitika.me, 22. 5. 2017), Mali *DPS-čić* (www.portalanalitika.me, 28.07.2015) itd.

I jednu od rijetkih slovnih abrevijatura s finalnim vokalom *a* – *URA* (*Ujedinjena reformska akcija*) zabilježili smo u nekoliko derivata, koji takođe prezentuju neproductivne tvorbene modele u našem korpusu:

⁹ *NVO* je skraćenica od naziva *Nevladina organizacija*, odnosno dijela zvaničnog naziva takve organizacije, i zanimljiva je što sadrži početna slova obje komponente od kojih je obrazovan prvi član motivne sintagme.

Jesu li *uraši* ideološki prihvatili otklon od građanske države? (www.vijesti.me, 31. 5. 2017), Taj jedan jedini (nestabilan) glas *urašice* vrijedi zlata (www.vijesti.me, 2. 12. 2016).

Međutim, u složeno-sufiksnoj tvorenci *demosurac* (www.cdm.me, 24. 2. 2016), abrevijaturi *URA* nije postponiran sufiks *-aš* već *-ac*.

5. Zaključak. Naše istraživanje je, prije svega, pokazalo da *online* mediji pospješuju jezičke odnosno tvorbene inovacije, koje veoma često obuhvataju i skraćenice postale od višečlanih naziva uglavnom političkih partija, ali i drugih društveno-političkih organizacija. Na osnovu toga se može zaključiti da one, naročito slovne, imaju znatan derivatološki potencijal. Najproduktivniji sufiksi koji idu uz njih, sudeći prema analiziranom korpusu, jesu *-ov*, *-ovski*, *-ovac*, *-ovka*, *-ovački* i *-izacija*, mada smo zabilježili i rijetke primjere nekih drugih tvorbenih modela.

Analizirani derivati, imenički i pridjevski odnosno priloški, nastali po ustaljenim i produktivnim tvorbenim modelima, jezičke su novotvorevine, tj. novoiskovane i još u potpunosti neprihvaćene riječi, tzv. neologizmi, koji su u posljednje nekolike decenije ušli u jezik potvrđujući se većim brojem primjera. Nastali su ili iz potrebe da se popune određene praznine u rječniku ili, što je češći slučaj, iz stilskih razloga, budući da ih je većina manje-više negativne konotacije (s izuzetkom pridjevskih derivata na *-ov*), a značenje im nerijetko zavisi od konteksta. Dakle, čini se da postoje uslovi za njihovu stabilizaciju u jezičkom sistemu, za potpunu leksikalizaciju ili institucionalizaciju, iako se još uvijek sreću samo u pojedinim funkcionalnim žanrovima i vrstama, a i u nekima od njih pišu se između navodnika, što je ortografska potvrda njihove neuobičajenosti. Međutim, to u velikoj mjeri direktno zavisi od, uglavnom promjenljivih, društveno-političkih okolnosti u vezi s pojmovima koje motivne abrevijature označavaju, od njihovog trajanja, strukture i sl. U tom smislu vjerovatnije je da će neki od analiziranih primjera, ako i jesu nešto opštiji, prije postati istorizmi nego jedinice aktivnog rječničkog fonda.

Pojedini derivati su u ispitivanom materijalu posvjedočeni jednom do nekoliko puta, što ih svrstava u okazionalizme i/ili potencijalne riječi. Neki autori smatraju da su to sinonimni termini (Štebih Golub 2012: 421), dok drugi vide određenu razliku među njima. Tako se za potencijalne riječi obično kaže da slijede uobičajene tvorbene obrasce i da imaju nominativnu funkciju. Okazionalizmi se, suprotno njima, grade po neproduktivnim tvorbenim modelima ili sa izvjesnim odstupanjima od tvorbenog modela, i imaju stilsku funkciju

(Dragičević 2009: 124). Prihvatajući ovu razliku, skoro sve u korpusu slabo potvrđene primjere svrstali bismo u potencijalne riječi, tim prije što su dio veoma produktivnog tvorbenog tipa. Recimo, primjer *CDM-ov* zabilježen je jednom u našoj građi, ali su pridjevske tvorenice od drugih abrevijatura s istim sufiksom potvrđene većim brojem primjera. S druge strane, primjer *DPS-itis*, zabilježen jednom u našoj građi, može se smatrati okazionalizmom u spoju s abrevijaturom *DPS* zbog sufiksa *-itis*, koji se inače upotrebljava u medicinskoj terminologiji za označavanje upalnih procesa.

Literatura:

- Babić, Stjepan. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: HANU, Nakladni zavod Glubus, 2002.
- Barić, Eugenija i dr. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga, 1997.
- Bugarski, Ranko. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Čigoja štampa, 1996.
- Čorić, Božo. *Tvorba imenica u srpskom jeziku*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, 2008.
- Dragičević, Rajna. „Potencijalne reči u srpskom jeziku“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 38/3 (2009): 119–26.
- Horvat, Marijana i Barbara Štebih Golub. „Posljedice internacionalizacije u hrvatskome jeziku“. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 36/1 (2010): 1–21.
- Klajn, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Prvi deo. Slaganje i prefiksacija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Matica srpska, Institut za srpski jezik SANU, 2002.
- Klajn, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Drugi deo. Sufiksacija i konverzija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Matica srpska, Institut za srpski jezik SANU, 2003.
- Nenezić, Sonja. „Vlastita imena kao motivatori nekih novotvorenica u jeziku crnogorskih online medija“. *Wortbildung und internet*. Hg. Branko Tošović, Arno Wonisch. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee, 2016. 289–300.
- Nenezić, Sonja. „Sintagma i tvorba riječi“. *Univerbacija/Univerbizacija u slavenskim jezicima*. Sarajevo: Komisija za tvorbu riječi Međunarodnoga komiteta slavista, 2017 (zbornik u štampi).
- Nikolić, Sv. „O građenju složenih skraćenica u našem savremenom književnom jeziku“. *Naš jezik*, V, n. s. (1954): 9–17.

- Piper, Predrag i dr. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska, 2005.
- Stevanović, Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma) I*. Beograd: Naučna knjiga, 1986.
- Tošović, Branko. *Funkcionalni stilovi*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, 2002.
- Štebih Golub, Barbara. „Okazionalizmi u hrvatskome publicističkom stilu“. *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima*. Ur. Rajna Dragičević. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012. 419–33.

DERIVATIONAL POTENTIAL OF ABBREVIATIONS IN THE LANGUAGE OF MONTENEGRIN ONLINE MEDIA

In this paper, we first briefly discuss the various types of abbreviations, their structure and form. Then, in the body of the text we analyse the language of Montenegrin online media and its derivational potential. We single out the most frequent models characterised by suffixes *-ov* *-ovski*, *-ovac*, as well as some less productive models characterised by suffixes *-ovka*, *-ovački* and *-izacija* where abbreviations appear as motivators of second-degree derivatives. We dedicate a particular attention to the meanings of the newly created units which belong to the class of nouns and adjectives, respectively. At the same time, we try to establish which journalistic genres they are typical of.

Key words: abbreviation, motivator, derivational model, suffix, new formations, the language of the Montenegrin online media.